

บทที่ ๕

สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษาวิจัยในเรื่อง พุทธจริยศาสตร์เดรวาทเป็นอัตนियมหรือไม่? ดังที่ได้นำเสนอ มาตามลำดับข้อหรือประเด็นที่เห็นว่าเกี่ยวข้องกันนั้น ก็เพื่อจะตอบคำถามหลักที่สำคัญอันเป็นหัวข้อ ในการทำวิจัยนั่นเอง คำถามในลักษณะนี้จะมีความชัดเจนและทำให้เห็นปัญหาชัดเจนก็ต่อเมื่อเรามี ความรู้ ความเข้าใจ คำว่า อัตนियม กับ พุทธจริยศาสตร์เดรวาท เป็นเบื้องต้นเสียก่อน จากนั้นจึง สมควรให้คำตอบโดยการวิเคราะห์ว่า ระบบจริยศาสตร์ทั้งสองนี้มีความสอดคล้องหรือขัดแย้งกัน อย่างไร ความสอดคล้องนี้คือเกณฑ์ที่จะตัดสินหรือเป็นเหตุผลสนับสนุนให้กับคำตอบว่า เป็นอัตนियม ส่วนความขัดแย้งคือเหตุผลสนับสนุนต่อคำตอบว่า ไม่เป็นอัตนियม การวิจัยนี้ได้ดำเนินการตามขั้นตอน ดังกล่าวมา เพื่อตอบปัญหาที่ตั้งไว้นั้น ผลจากการวิจัยทำให้ได้รับคำตอบเป็น ๒ ประการ คือ

- (๑) พุทธจริยศาสตร์เดรวาทระดับโลกิยะบางประการดูเหมือนจะเป็นอัตนियม แต่ไม่เป็น
- (๒) พุทธจริยศาสตร์เดรวาทระดับโลกุตระไม่เป็นอัตนियม

คำตอบ (๑) และ (๒) แสดงให้เห็นถึงความขัดแย้งและความแตกต่างกันระหว่างพุทธจริย- ศาสตร์เดรวาททั้งสองระดับกับอัตนियมทางจริยศาสตร์ และคำตอบทั้งสองประการนั้นสามารถทอนลง มาให้เหลือเพียงข้อเดียว คือ พุทธจริยศาสตร์เดรวาทไม่เป็นอัตนियม จากการศึกษาความหมายและราย ละเอียดของจริยศาสตร์แบบอัตนियมในปรัชญาตะวันตกบางสำนัก ทำให้ทราบจุดหมายของอัตนियมชัด ชัดขึ้น กล่าวโดยสรุป คือ

- ก. มนุษย์ควรแสวงหาผลประโยชน์ส่วนตัวให้มากที่สุด
- ข. มนุษย์ควรแสวงหาผลประโยชน์ส่วนตัว และผลประโยชน์เพื่อพวกพ้องญาติมิตรให้ มากที่สุด

สำหรับ ก. หมายถึง ทรรศนะที่เป็นอัตนियมทางจริยศาสตร์ของเอพิคคิวรัสกับสอปส์ ส่วน ข. เป็นทรรศนะของอัตนियมที่มีพื้นฐานมาจากชีววิทยา เช่น แนวคิดของคาร์วิน เป็นต้น จะเห็นได้ว่า ก. เป็นอัตนियมที่มีความหมายแคบกว่า ข. อันเป็นอัตนियมที่มีพื้นฐานมาจากชีววิทยา เพราะ ก. เน้นที่ การแสวงหาประโยชน์ตนเท่านั้น ส่วน ข. คำนึงถึงประโยชน์ผู้อื่นบ้างแต่ก็ยังอยู่ในขอบเขตจำกัด เฉพาะญาติมิตรพวกพ้องของตนเอง ซึ่งการประพฤติแบบ ข. ก็เพื่อก่อให้เกิดประโยชน์แก่ตัวเองยิ่ง ๆ ขึ้นไปนั่นเอง เพราะเมื่อกลุ่มญาติมิตรพวกพ้องของตนได้ประโยชน์ตนเองก็จะพลอยได้รับประโยชน์

ไปด้วย ไม่โดยตรงก็โดยอ้อม คำตอบ (๑) และ (๒) แสดงให้เห็นว่า พุทธจริยศาสตร์เดรวาทไม่ใช่ ทั้ง ก. และ ข.

ในงานวิจัยนี้ ได้แบ่งพุทธจริยศาสตร์เดรวาทออกเป็น ๒ ระดับ ซึ่งแบ่งตามนัยที่ท่านจัดธรรมไว้เป็น ๒ ประการ คือ โลกียธรรม และโลกุตตรธรรม อย่างแรก นอกจากจะหมายถึงหลักคำสอนในขั้นพื้นฐานเพื่อให้ชาวบ้านทั่วไปมีความเป็นอยู่ร่วมกันอย่างปกติสุขแล้ว ยังหมายถึง มนุษย์ปุถุชนหรือชั้น ๕ ที่ยังมีกิเลสอยู่ ซึ่งโลกียธรรมนี้มีไม่จำกัดและมีทั้งที่เป็นกุศลธรรมและอกุศลธรรม ส่วนอย่างหลัง หมายถึง มรรค ๔ ผล ๔ นิพพาน ๑ ซึ่งเป็นกุศลธรรมล้วน ๆ และมีเพียง ๘ ประการนี้เท่านั้น ด้วยเหตุที่ในระดับโลกุตระมีแต่กุศลธรรม ผู้กระทำการใด ๆ ในระดับนี้จึงเป็นกุศลกรรมเท่านั้น และผู้ที่ทำกรรมดีในพุทธศาสนาย่อมเป็นบุคคลที่ไม่เห็นแก่ตัว หรือ ไม่แสวงหาประโยชน์คนฝ่ายเดียว ดังนั้น คำสอนในระดับนี้จึงไม่อาจจัดได้ว่าเป็นอัตนนิยม ส่วนคำสอนในระดับโลกียะแม้ว่าจะมีทั้งฝ่ายดีและชั่ว พุทธศาสนาก็สอนให้นำฝ่ายดีมาปฏิบัติและละทิ้งสิ่งที่เป็นความชั่วแก่ตนเองและผู้อื่น โดยนัยนี้ พุทธจริยศาสตร์เดรวาทระดับโลกียะก็สอนให้ทำแต่กรรมดี ดังจะเห็นได้จากหลักธรรมที่ยกมาแสดงไว้แล้ว เช่น คำสอนเรื่องทาน ศีล ภาวนา เป็นต้น อันแสดงให้เห็นว่าพุทธจริยศาสตร์เดรวาทระดับโลกียะก็ไม่อาจจัดได้ว่าเป็นอัตนนิยม จริงอยู่ แม้ว่าในระดับนี้จะมีคำสอนบางประการที่ดูเหมือนว่าจะสอนเน้นหนักให้แสวงหาเฉพาะประโยชน์คน แต่ก็ไม่ใช่เพียงพอที่จะสนับสนุนให้สรุปว่า คำสอนในระดับนี้เป็นอัตนนิยม เพราะไม่ใช่คำสอนหลักที่สอดคล้องกันทั้งระบบ อาจจะเป็นคำสอนที่พระพุทธองค์ทรงสอนด้วยวัตถุประสงค์บางอย่างแก่บุคคลบางคนในบางโอกาสเท่านั้น

จากการวิจัยนี้ แม้จะมีคำตอบเป็น ๒ ประการ ก็สามารถทอนลงมาเหลือเพียงข้อเดียวได้ คือ พุทธจริยศาสตร์เดรวาทไม่ใช่อัตนนิยม แต่ที่แยกเสนอเป็น ๒ ประการนั้น เพื่อชี้ให้เห็นรายละเอียดปลีกย่อยบางประการระหว่างโลกียะกับโลกุตระเท่านั้น เช่น โลกุตตรธรรมเป็นกุศลธรรมเท่านั้น โดยนัยนี้ จึงไม่มีส่วนเลยในอันที่จะสอนให้เห็นแก่ตัวหรือแสวงหาเฉพาะประโยชน์คน ส่วนโลกียธรรมนั้นมีมากมายมีทั้งที่เป็นกุศลและอกุศล มีบางคำสอนที่ใกล้เคียงกับอัตนนิยม แต่คำสอนส่วนมากแตกต่างหรือขัดแย้งกับอัตนนิยม กล่าวคือ โดยระบบคำสอนในระดับโลกียะแล้วไม่อาจจัดได้ว่าเป็นอัตนนิยม ด้วยเหตุผลโดยย่อ ๆ คือ คำสอนในระดับนี้มุ่งให้แต่ละคนอยู่กันอย่างปกติสุขภายใต้หลักธรรมที่สอนให้ช่วยเหลือเกื้อกูลและเคารพในสิทธิของผู้อื่น เช่น การปฏิบัติตาม ศีล ๕ อันเป็นพื้นฐานให้ได้บรรลุประโยชน์ขั้นสูงและประโยชน์อย่างยิ่งตามสมควรแก่อัธภาพของตน จะเห็นได้ว่าระบบพุทธจริยศาสตร์เดรวาททุกระดับที่งานวิจัยนี้ได้นำเสนอไปแล้ว ล้วนแล้วแต่ตั้งอยู่บนพื้นฐานอันเดียวกัน คือ มาจากการศรัทธาหรือริยสังฆธรรมของพระพุทธเจ้า ดังนั้น พุทธจริยศาสตร์ทุกระดับจึงมีจุดมุ่งหมายสูงสุดอย่างเดียวกัน คือ ดับความทุกข์ให้มนุษย์ได้ แต่ในขั้นตอนของการปฏิบัติเพื่อไปสู่จุดหมาย

นั้นอาจแตกต่างกันหรือเน้นซ้ำกว่ากัน แต่โดยหลักการก็คือโลกิยะเป็นพื้นฐานไปสู่โลกุตตระ นี่คือความสอดคล้องในระบบพุทธจริยศาสตร์ที่เป็นส่วนเสริมเติมเต็มให้แก่กัน โดยมีจุดหมายสูงสุด คือหลุดพ้นจากความทุกข์ได้โดยสิ้นเชิง

๕.๒ ข้อเสนอแนะ

พุทธจริยศาสตร์ เป็นหลักศีลธรรมของพุทธศาสนา ตลอดระยะเวลา ๔๕ ปี ที่พระพุทธเจ้าทรงสอนศีลธรรม พระองค์ไม่ทรงเหน็ดเหนื่อยกับงานนี้เลย อาจเรียกได้ว่า ตลอดพระชนมชีพของพระองค์ทรงบำเพ็ญประโยชน์เพื่อผู้อื่นโดยแท้จริง ทั้งนี้เพราะประโยชน์ส่วนตัวนั้นพระองค์ได้ทรงบรรลุแล้ว กิจที่ควรทำเพื่อคนพระองค์ได้ทำสำเร็จแล้ว จึงไม่มีกิจอันใดอื่นอีกเพื่อตนเอง ส่วนกิจเพื่อผู้อื่นนั้น ถึงพระองค์จะไม่ทรงกระทำก็ไม่มีใครมีความผิดอันใด แต่ด้วยอาศัยพระกรุณาคุณ จึงทรงแสดงธรรม และสอนศีลธรรม เพื่อความผาสุกของชาวโลก และเพื่อสันติสุขภายในใจของผู้ฟังทุกคน จวบจนกระทั่งปรินิพพาน พุทธจริยวัตรดังกล่าวมาโดยข้อนี ผู้วิจัยขอเสนอแนะให้ผู้เป็นบัณฑิตทั้งหลายได้ยึดถือเป็นแบบอย่าง เพื่อดำเนินตามรอยบาทพระศาสดาต่อไป ส่วนจะปฏิบัติได้มากน้อยแค่ไหนเพียงไร ก็ขึ้นอยู่กับแต่ละท่านจะนำไปพิจารณาปฏิบัติเอง ส่วนเนื้อหาของพุทธจริยศาสตร์ในระดับต่าง ๆ ที่กล่าวมาในงานวิจัยนี้โดยได้นำเสนอในเชิงทฤษฎีนั้น ถ้าหากน้อมนำมาไว้ในตัวเพื่อปฏิบัติขัดเกลาตนเองให้ได้รับประโยชน์ขั้นสูงขึ้นไป ก็จักเป็นประโยชน์อย่างยิ่งแก่ตัวท่านเองและสังคมโดยรวม

สำหรับผู้สนใจพุทธจริยศาสตร์เดรวัตในด้านหลักวิชาการ จากการวิจัยนี้ ผู้วิจัยไม่ได้ศึกษาลงไปในรายละเอียดอีกหลายประเด็น เพราะเห็นว่าเป็นเรื่องใหญ่ต้องใช้แรงงานและเนื้อที่ในการทำวิจัยอีกมาก เช่น คำว่า ประโยชน์ ในพุทธจริยศาสตร์กับจริยศาสตร์สำนักประโยชน์นิยม มีความเหมือนหรือแตกต่างกันอย่างไร ? ในส่วนที่เกี่ยวกับกฎศีลธรรมของพุทธศาสนาก็มีเรื่องน่าศึกษาวิจัย เช่น ศึกษาว่ากฎศีลธรรมของพุทธศาสนาเป็นเนื้อหา (Material) หรือ แบบ (Form) หรืออาจจะศึกษาเปรียบเทียบพุทธจริยศาสตร์กับจริยศาสตร์ของเพลโต เป็นต้น นอกจากนี้ในแวดวงเดรวัตแล้ว ในงานวิจัยนี้ได้พูดถึงปรตณนิยม (Altruism) คือ อุดมคติที่เห็นแก่ผู้อื่น หรือถือว่าประโยชน์ผู้อื่นสำคัญกว่าประโยชน์ตนเอง เอาไว้บ้าง ในแง่ที่ท่านที่สนใจพุทธจริยศาสตร์มหายานอาจจะศึกษาว่า พุทธจริยศาสตร์มหายานเป็นปรตณนิยมหรือไม่? ประเด็นเหล่านี้ ล้วนแล้วแต่น่าศึกษาวิจัยทั้งสิ้น และคงเป็นประโยชน์แก่วงวิชาการและผู้สนใจไม่น้อย ถ้าหากว่าได้มีการศึกษาวิจัยอย่างจริงจัง